

Gamtos atkūrimas: Taryba ir Parlamentas susitarė dėl naujų taisyklių, kad būtų atkuriamos ir išsaugomos nualintos buveinės ES

2023 m. lapkričio 22 d. šis pranešimas spaudai buvo atnaujintas, į jį įtraukiant preliminarus susitarimo tekstą.

Šiandien Tarybai pirmininkaujanti valstybė narė ir Europos Parlamento atstovai pasiekė preliminarų politinį susitarimą dėl reglamento dėl gamtos atkūrimo. Pasiūlymo tikslas – įdiegti priemones, kuriomis siekiama iki 2030 m. atkurti bent 20 % ES sausumos ir jūrų teritorijų, o iki 2050 m. – visas atkurtinas ekosistemas. Jame nustatomi konkretūs teisiškai privalomi tikslai ir įpareigojimai, susiję su gamtos atkūrimu kiekvienoje iš akte išvardytų ekosistemų – pradedant žemės ūkio paskirties žeme bei miškais ir baigiant jūrų, gėlo vandens ir miesto ekosistemomis.

Reglamentas yra sudėtinė 2030 m. biologinės įvairovės strategijos dalis ir jis padės ES įvykdyti savo tarptautinius įsipareigojimus, visų pirma pagal JT Kunmingo ir Monrealio pasaulinę biologinės įvairovės strategiją, dėl kurios susitarta 2022 m. JT biologinės įvairovės konferencijoje (COP15).

Kad preliminarus susitarimas įsigaliotų, abi teisėkūros institucijos jį dar turės patvirtinti ir oficialiai priimti.

Susiduriame su realybe, kuri vis labiau dramatiška: ES gamtai ir biologinei įvairovei gresia pavojus ir jas reikia saugoti. Didžiuojuosi, kad šiandien Taryba ir Parlamentas pasiekė taip reikalingą susitarimą dėl reglamento dėl gamtos atkūrimo – pirmojo tokio pobūdžio teisės akto. Jis padės mums atkurti sveiką biologinės įvairovės lygį visose valstybėse narėse, išsaugoti gamtą ateities kartoms ir kartu kovoti su klimato kaita ir toliau ryžtingai siekti savo klimato srities tikslų.

Laikinais einanti pareigas Ispanijos ministro pirmininko trečioji pavaduotoja bei ekologinės pertvarkos ir demografinių iššūkių ministrė Teresa Ribera Rodríguez

Reglamento taikymo sritis ir tikslai

Naujosios taisyklės padės **atkurti nualintas ekosistemas** valstybių narių sausumos ir jūros buveinėse, siekti bendrų ES tikslų, susijusių su klimato kaitos švelninimu ir prisitaikymu prie jos, ir padidinti **apsirūpinimo maistu saugumą**. Reglamentu reikalaujama, kad valstybės narės nustatytų ir įgyvendintų priemones, kuriomis **iki 2030 m.** būtų atkurta bent **20 % ES sausumos ir jūrų teritorijų**.

Reglamentas apima įvairias sausumos, pakrančių ir gėlo vandens ekosistemas, įskaitant šlapynes, pievas, miškus, upes ir ežerus, taip pat jūrų ekosistemas, įskaitant jūrų žolių sąžalynus, pinčių klotus ir koralų sąžalynus (išvardyta I ir II prieduose). Jame reikalaujama, kad valstybės narės **iki 2030 m.** įgyvendintų priemones, skirtas **bent 30 %** abiejuose prieduose išvardytų tipų buveinių, kurių būklė yra prasta, atkurti. Teisėkūros institucijos susitarė, kad iki 2030 m. valstybės narės, įgyvendindamos reglamente nustatytas atkūrimo priemones, turi teikti pirmenybę „Natura 2000“ teritorijoms.

Valstybės narės taip pat turi nustatyti priemones, siekdamas **iki 2040 m. atkurti bent 60 %, o iki 2050 m. – bent 90 % prastos būklės buveinių**. Labai įprastų ir plačiai paplitusių buveinių atžvilgiu suteikta papildomų lankstumo galimybių.

Reikalavimas užtikrinti, kad būklė neblogėtų

Į tekstą įtrauktas reikalavimas užkirsti kelią reikšmingam būklės blogėjimui teritorijose, kurias reikia atkurti ir kurių būklė tapo gera, taip pat teritorijose, kuriose aptinkama I ir II prieduose išvardytų sausumos ir jūrų buveinių. Teisėkūros institucijos susitarė, kad šis reikalavimas bus **grindžiamas pastangomis**. Reikalavimo laikymasis bus matuojamas buveinių tipo lygmeniu.

Apdulkintojų populiacijų atkūrimas

Pastaraisiais dešimtmečiais Europoje dramatiškai sumažėjo laukinių augalų apdulkinančių vabzdžių gausa ir įvairovė. Siekiant spręsti šią problemą, reglamentu nustatomi konkretūs reikalavimai valstybės narėms taikyti priemones, kad ne vėliau kaip 2030 m. būtų **sustabdytas apdulkintojų populiacijų mažėjimas**. Remdamosi Komisijos priimtais deleguotaisiais aktais, kuriais bus nustatytas mokslškai pagrįstas metodas apdulkintojų įvairovei ir populiacijoms stebėti, po 2030 m. valstybės narės turės stebėti pažangą šioje srityje (taikydamos ne ilgesnius kaip šešerių metų intervalus).

Su konkrečiomis ekosistemomis susijusios pareigos

Reglamentu nustatomi konkretūs reikalavimai, susiję su įvairių rūšių ekosistemomis.

Žemės ūkio ekosistemas

Tekste reikalaujama, kad valstybės narės nustatytų priemones, kuriomis siekiama užtikrinti didėjimo tendenciją pagal bent du iš šių trijų **rodiklių**:

- pievų drugelių indeksas;
- žemės ūkio paskirties žemės, kurioje yra didelės įvairovės kraštovaizdžio elementų, dalis;
- organinės anglies sankaupos pasėlių mineraliniuose dirvožemiuose.

Jame taip pat pateikiami per nustatytą laiką pasiekiami tikslai, kad nacionaliniu lygmeniu būtų padidintas įprastų agrarinio kraštovaizdžio paukščių populiacijų indeksas.

Teisėkūros institucijos susitarė suteikti valstybės narėms lankstumo **atkuriant durpynų drėgnumą**, nes kai kurioms iš jų šios pareigos darys neproporcingą poveikį. Tekste nustatomi tikslai iki 2030 m. atkurti 30 %, iki 2040 m. – 40 %, o iki 2050 m. – 50 % žemės ūkio reikmėms naudojamų nusausintų durpynų, tačiau didelį poveikį patiriančios valstybės narės galės taikyti mažesnę procentinę dalį. Atkūrimo priemonės apima organinio dirvožemio, kuris yra nusausintuose durpynuose, drėgnumo

atkūrimą – tai padeda didinti biologinę įvairovę ir mažinti išmetamą ŠESD kiekį. Teisėkūros institucijos taip pat susitarė, kad drėgnumo atkūrimo tikslų pasiekimas nesukuria pareigos ūkininkams ir privatiems žemės savininkams.

Miškų ekosistemos

Pagal sutartą tekstą valstybės narės turės nustatyti priemones, kuriomis bus didinama **miškų ekosistemų** biologinė įvairovė ir siekiama užtikrinti tam tikrų nacionalinių rodiklių, pavyzdžiui, stovinčios ir gulinčios **negyvos medienos** ir įprastų miško paukščių indeksą, didėjimo tendencijas, atsižvelgiant į miškų gaisrų riziką.

Teisėkūros institucijos taip pat įtraukė nuostatą, kuria valstybės narės raginamos prisidėti siekiant iki 2030 m. ES pasodinti bent **tris milijardus papildomų medžių**.

Miesto ekosistemos ir upių jungtys

Kalbant apie miesto ekosistemas, Taryba ir Parlamentas susitarė, kad valstybės narės turėtų siekti užtikrinti **miesto žaliųjų erdvių** didėjimo tendenciją, kol pasiekiamas patenkinamas lygis. Jie taip pat susitarė, kad valstybės narės turėtų užtikrinti, kad nuo šio reglamento įsigaliojimo iki 2030 m. pabaigos nebūtų grynojo miesto žaliųjų erdvių ir medžių lajų dangos mažėjimo, nebent miesto ekosistemose jau yra daugiau kaip 45 % žaliųjų erdvių.

Preliminariame susitarime numatyta pareiga valstybės narėms nustatyti ir pašalinti **žmogaus pastatytas paviršinių vandens jungčių kliūtis**, kad bent 25 000 km upių iki 2030 m. pradėtų tekėti laisvai, ir išlaikyti atkurtas natūralias upių jungtis.

Nacionaliniai atkūrimo planai

Pagal naująsias taisykles valstybės narės turi reguliariai teikti Komisijai **nacionalinius atkūrimo planus**, kuriuose būtų nurodyta, kaip jos sieks nustatytų tikslų. Jos taip pat turi stebėti savo pažangą ir teikti jos ataskaitas.

Teisėkūros institucijos pasirinko laipsnišką požiūrį. Valstybės narės pirmiausia pateiks laikotarpio iki 2032 m. birželio mėn. nacionalinius atkūrimo planus, kuriuose bus išdėstyta laikotarpio po 2032 m. birželio mėn. strateginė apžvalga. Iki 2032 m. birželio mėn. valstybės narės pateiktų dešimties metų atkūrimo planus, taikomus iki 2042 m., kuriuose būtų pateikta laikotarpio iki 2050 m. strateginė apžvalga, o iki 2042 m. birželio mėn. – planus, taikomus likusiu laikotarpiu iki 2050 m.

Tekstu valstybėms narėms leidžiama nustatant planus atsižvelgti į savo įvairius socialinius, ekonominius ir kultūrinius reikalavimus, regioninius bei vietos ypatumus ir gyventojų tankį, įskaitant specifinę atokiausių regionų padėtį.

Atkūrimo priemonių finansavimas

Į preliminarų susitarimą įtraukta nauja nuostata, pagal kurią Komisijai pavesta praėjus vieniems metams nuo reglamento įsigaliojimo pateikti **ataskaitą**, kurioje būtų apžvelgti ES lygmeniu turimi finansiniai ištekliai, įvertinti įgyvendinimo finansavimo poreikiai ir pateikta analizė, siekiant identifikuoti finansavimo spragas. Prireikus į ataskaitą taip pat būtų įtraukti pasiūlymai dėl tinkamo finansavimo, nedarant poveikio kitai daugiametei finansavimo programai (2028–2034 m. DFP).

Teisėkūros institucijos taip pat susitarė įtraukti nuostatą, kuria valstybės narės raginamos **skatinti esamas privačiąsias ir viešąsias sistemas**, kad būtų remiami atkūrimo priemonės įgyvendinantys suinteresuotieji subjektai, įskaitant žemės valdytojus ir savininkus, ūkininkus, miškininkus ir žvejus. Tekste taip pat paaiškinama, kad nacionaliniai atkūrimo planai neapima pareigos šalims perprogramuoti bendros žemės ūkio politikos (BŽŪP) arba bendros žuvininkystės politikos (BŽP) finansavimo pagal 2021–2027 m. DFP, kad būtų įgyvendintas šis reglamentas.

Peržiūra ir skubaus sustabdymo procedūra

Preliminariame susitarime nustatyta, kad Komisija **2033 m.** turi **peržiūrėti** ir įvertinti šio reglamento taikymą ir jo poveikį žemės ūkio, žuvininkystės ir miškų sektoriams, taip pat jo platesnį socioekonominį poveikį.

Tekste taip pat numatyta galimybė nenumatyti ir išimtinų įvykių, kurių ES negali kontroliuoti ir kurie daro ES masto poveikį apsirūpinimo maistu saugumui, atveju įgyvendinimo aktu vieniems metams **sustabdyti** šių reglamento nuostatų, susijusių su žemės ūkio ekosistemomis, taikymą.

Tolesni veiksmai

Preliminarus susitarimas dabar bus pateiktas valstybių narių atstovams Taryboje (Nuolatinių atstovų komitetui) ir Parlamento Aplinkos komitetui patvirtinti. Jeigu tekstas bus patvirtintas, tuomet, jį peržiūrėjus teisininkams lingvistams, abi institucijos turės jį oficialiai priimti, o po to jis galės būti paskelbtas *ES oficialiajame leidinyje* ir įsigalios.

Bendra informacija

2022 m. birželio 22 d. pagal 2030 m. ES biologinės įvairovės strategiją, kuri yra Europos žaliuojo kurso dalis, Komisija pateikė pasiūlymą dėl gamtos atkūrimo teisės akto. Daugiau kaip 80 % Europos buveinių yra prastos būklės. Ankstesnėmis pastangomis apsaugoti ir išsaugoti gamtą šios nerimą keliančios tendencijos pakeisti nepavyko.

Todėl pirmą kartą istorijoje pasiūlymu numatoma patvirtinti priemonės, kuriomis būtų siekiama ne tik išsaugoti, bet ir atkurti gamtą. Pasiūlymu siekiama pagerinti gamtos būklę nustatant privalomus tikslus ir įpareigojimus įvairių sausumos ir jūros ekosistemų atžvilgiu.

Kad pasiektų konkrečioms ekosistemoms taikomus tikslus, valstybės narės turėtų įdiegti veiksmingas, tam tikrose teritorijose taikomas atkūrimo priemones. Kad įvertintų priemones, valstybės narės glaudžiai bendradarbiaudamos su mokslininkais, suinteresuotaisiais subjektais ir visuomene, turėtų iš anksto parengti nacionalinius gamtos atkūrimo planus. Pasiūlyme taip pat būtų apibrėžti biologinės įvairovės rodikliai pažangai įvertinti.

2023 m. birželio 20 d. Aplinkos tarybos posėdyje Taryba pasiekė susitarimą (bendrą požiūrį) dėl pasiūlymo, o Europos Parlamentas savo poziciją priėmė liepos 12 d.

- Preliminaraus susitarimo dėl Gamtos atkūrimo reglamento tekstas

Ši medžiaga šiuo metu yra prieinama tik šia (šiomis) kalba (-omis):

[EN](#)

- [Tarybos bendras požiūris dėl gamtos atkūrimo teisės akto](#)
- [Gamtos atkūrimas \(bendra informacija\)](#)
- [Biologinė įvairovė: kaip ES saugo gamtą \(bendra informacija\)](#)
- [Europos žaliasis kursas \(bendra informacija\)](#)

[Kokia yra gamtos būklė ES? \(Infografikas.\)](#)

Kokia yra gamtos būklė ES? (Infografikas.)

Press office - General Secretariat of the Council of the EU
Rue de la Loi 175 - B-1048 BRUSSELS - Tel.: +32 (0)2 281 6319
press@consilium.europa.eu - www.consilium.europa.eu/press